

Отже, дошкільній установі слід подбати про подальшу гуманізацію стосунків із сім'єю. На цьому шляху важливо актуалізувати таку проблему, як єдність прав і обов'язків батьків, розширивши уявлення представників родин не тільки про те, що вони повинні, але й про те, що вони можуть робити за власним бажанням. Дитячий садок має бути відкритий для батьків завжди. Батьки дошкільнят повинні бути впевнені в тому, що на них чекають, що в них відчувають потребу.

Література:

1. Базова програма розвитку дитини дошкільного віку «Я у Світі» / упоряд. О. Л. Кононко. – К. : Світич, 2008. – 430с.
2. Долинна О. Батьки в дошкільному закладі: споживачі та гості чи партнери-однорудумці? // Дошкільне виховання. – 2007. – №1. – С.6-8.
3. Кірієнко Т. Співпраця з родиною. Семінар для педагогів // Дошкільне виховання. – 2006. – № 10. – С. 7-9.
4. Робота з родинами вихованців дитячого садка / [упоряд. В.Л.Сухар]. – Х. :Ранок, 2008. – 176 с.
5. Спичак М. Курс на співпрацю з батьками // Дошкільне виховання. – 2007. – № 3. – С. 14.
6. Швацька, О. С. Партнерські взаємини між дошкільним закладом і сім'єю// Дошкільний навчальний заклад. -2011. – №9. – С.47-51.

Марецька Л.П.*

КРИТЕРІЇ ТА РІВНІ СФОРМОВАНОСТІ СОЦІОКУЛЬТУРНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ВЧИТЕЛІВ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

У статті з'ясовується значення термінів «критерії», «рівні» відносно вибору критеріїв та визначення рівня сформованості соціокультурної компетентності вчителів української мови; обґрунтовано якісні показники рівня соціокультурної компетентності вчителя української мови.

Найважливішим завданням післядипломної освіти є підготовка компетентного, конкурентоспроможного фахівця, який за рахунок володіння знаннями здатний досягати поставленої мети в будь-яких соціокультурних ситуаціях. Компетентнісний підхід до навчання сьогодні розглядається як важлива методологічна засада вдосконалення цілісного процесу професійної підготовки фахівців, зокрема вчителів української мови.

Учитель у своїй професійній діяльності має вирішувати поряд з навчальними цілями соціальні завдання: бути для учня певною мірою захисником, надавати інформаційну допомогу в усіх сферах його життєдіяльності, вводити його в соціум, взаємодіяти з сім'єю та різними інститутами виховання з метою створення оптимальних умов для розвитку особистості учня, забезпечення його соціалізації.

Вирішення цих складних завдань вимагає від учителя високого рівня сформованості соціокультурної компетентності,

* **© Марецька Л.П.**

ОСВІТА ВПРОДОВЖ ЖИТТЯ

розвиток якої мають забезпечувати педагогічні заклади освіти.

Зклади післядипломної педагогічної освіти мають потужний потенціал для розвитку соціокультурної компетентності вчителя, оскільки післядипломна освіта визначається як спеціалізоване вдосконалення освіти та професійної підготовки особи через поглиблення, розширення й оновлення її професійних знань, умінь і навичок або отримання іншої спеціальності на основі здобутого раніше освітньо-кваліфікаційного рівня та практичного досвіду [2, с. 8].

Моделювання цілеспрямованого процесу розвитку соціокультурної компетентності вчителів української мови на курсах підвищення кваліфікації та виявлення результативності запропонованих методів потребує обов'язкового діагностування вихідного рівня досліджуваного предмету. Педагогічна діагностика реального навчального процесу, спрямованого на розвиток соціокультурної компетентності, проводилася нами в межах констатувального експерименту, аналіз результатів якого є метою даної статті. Педагогічна діагностика (в широкому значенні) – отримання інформації про стан та розвиток контрольованого об'єкта. І. П. Підласий, конкретизуючи це поняття, розуміє діагностику як систему технологій, засобів, процедур, методик та методів висвітлення обставин, умов та факторів функціонування педагогічних об'єктів, перебігу педагогічних процесів, встановлення їх ефективності та наслідків [6, с. 215].

Для виявлення рівня сформованості соціокультурної компетентності вчителів української мови необхідно було визначити критерії, що в педагогічній літературі визначається як основна ознака, за якою одне рішення обирається з багатьох можливих (І. Кравченко [3], В. Монахов [4]) або ознака, на підставі якої проходить оцінювання, визначення й класифікація будь-чого, мірило судження, оцінки.

Також вважаємо за необхідне визначити зміст понять «критерії» та «показники». Відповідно до визначень в енциклопедичних словниках «критерій» – це (від гр. κριτήριον, ознака, за якою можна судити про щось, мірило для визначення, оцінки предмета чи явища [1, с. 731]) підстава для оцінки або класифікації чогось [5, с. 2119]. У педагогічній теорії під поняттям «критерій» розуміють об'єктивну ознаку, за допомогою якої здійснюється порівняльна оцінка досліджуваного явища, ступеня розвитку його у різних обстежених осіб або сукупність таких якостей явища, що відображають його суттєві характеристики і саме тому підлягають оцінці.

Перш, ніж визначити реальний стан соціокультурної компетентності вчителів, необхідно визначити критерії, показники, рівні сформованості соціокультурної компетентності на початку констатувального етапу експерименту. Серед критеріїв сформованості було виділено такі: потребнісно-мотиваційний, когнітив-

ОСВІТА ВПРОДОВЖ ЖИТТЯ

ний, діяльнісно-поведінковий, особистісно-рефлексивний:

- потребнісно-мотиваційний критерій (настанова на толерантну взаємодію з людьми інших соціокультурних сфер та виявлення толерантності з метою побудови відносин культур чи релігій, прагнення прогнозувати та уникати соціокультурних помилок, що призводять до конфліктних ситуацій, можливої помилкової інтерпретації фактів культури та конфліктних ситуацій на міжкультурному рівні);

- когнітивний критерій (знання соціокультурних норм сучасно суспільства, особливостей поведінки представників інших мов та культур, знання властивостей вербального й невербального спілкування, лексичних одиниць з національно-культурною та соціокультурною семантикою);

- практично-діяльнісний критерій (уміння узгоджувати свої дії відповідно до соціокультурної ситуації, тобто вміння адаптувати свою поведінку до поведінки носіїв мови, уміння та навички брати активну участь у міжкультурному спілкуванні, уміння мобільно пристосовуватися до обставин, які швидко змінюються);

- аналітично-рефлексивний критерій (здатність учителів аналізувати соціокультурні явища, надавати власну оцінку подіям у процесі комунікації, знаходити своє місце в реальних соціокультурних ситуаціях та толерантно їх сприймати).

Визначення критеріїв та показників сформованості соціокультурної компетентності вчителів української мови, застосування такого методу дослідження, як спостереження за особистісною поведінкою під час штучно створених соціокультурних ситуацій, дозволило здійснити змістове наповнення рівнів сформованості соціокультурної компетентності. Було виділено чотири основні рівні сформованості соціокультурної компетентності педагогів (високий, достатній, середній, елементарний).

Для високого рівня сформованості соціокультурної компетентності вчителів української мови є властивою мобільність у спілкуванні з представниками інших мов та культур. Педагоги легко пристосовуються до обставин, які швидко змінюються, при цьому вони виявляли повагу та розуміння до інших людей. Вони обирали активну життєву позицію, брали участь у дискусіях і спілкуванні, успішно прогнозували й уникали соціокультурних помилок, непорозумінь, а також конфліктних ситуацій під час розв'язування вправ. Охоче виконували завдання під час практичних занять. Їхня соціокультурна, мовнокультурна, національно-психологічна обізнаність у міжкультурній комунікації виявилася в чіткому узгодженні своєї поведінки відповідно до соціокультурної ситуації. Словесники виявляли дипломатичність та толерантність до представників інших мов та культур в рольових ситуаціях, при цьому нама-

ОСВІТА ВПРОДОВЖ ЖИТТЯ

галися виступати як справжні представники рідної культури.

Достатній рівень характеризується такими ознаками, як здатність взаємодіяти з представниками інших мов та культур, уміння достатньо швидко пристосовуватися до обставин та орієнтуватися в різних типах культур для того, щоб адекватно аналізувати та оцінювати поведінку співрозмовників, зокрема, і свою поведінку, а також для того, щоб будувати взаємини з людьми іншого соціокультурного середовища. Ці вчителі не завжди були здатні правильно інтерпретувати факти іншомовної культури та національної ментальності представників інших релігій та культур. Незважаючи на це, педагоги виявляли соціокультурну обізнаність та намагалися розкрити свої потенційні можливості завдяки активній участі.

Характерними особливостями середнього рівня були достатні знання та вміння узгоджувати свою поведінку відповідно до соціокультурної ситуації чи соціокультурних обставин; достатні комунікативні вміння взаємодіяти з представниками інших мов та культур; достатня розвиненість робити переоцінку подій та швидко знаходити своє місце в міжкультурній комунікації. Ці вчителі намагалися брати участь у дискусіях, але не мали навичок швидко реагувати на проблемні ситуації із представниками інших мов та культур, відчували невпевненість у дискусіях, при цьому не відчували потреби в обговорюванні проблемних ситуацій або уникали участі в дискусіях.

Характерними особливостями елементарного рівня були відсутність соціокультурної обізнаності, невміння уважно та з повагою вислуховувати співрозмовника; нерозуміння поведінки представників інших мов та культур, при цьому суб'єктивно оцінювали їхню та свою поведінку; відсутність ціннісних орієнтацій у соціокультурних обставинах; нездатність вийти самостійно на рівень власних міркувань та суджень; нездатність толерантного ставлення до поведінки інших людей. Ці вчителі не виявляли бажання брати активну участь у дискусіях і займали пасивну позицію (табл. 1).

Таким чином, визначення критеріїв та показників сформованості соціокультурної компетентності вчителів української мови, застосування таких методів дослідження, як спостереження за особистісною поведінкою під час штучно створених соціокультурних ситуацій, анкетування вчителів дозволить з'ясувати рівень сформованості соціокультурної компетентності вчителів, які брали участь в експерименті.

Якісні показники рівня соціокультурної компетентності вчителя української мови

Рівні	Показники
Високий рівень	Учитель знає соціокультурну лінію навчальних програм з української мови; називає теми, зазначені в програмі; має активну життєву позицію та глибокі знання, які відносяться до сфери всіх компонентів соціокультурної компетентності; дає визначення поняття «соціокультурна компетентність учня»; аналізує підручники та методичні посібники щодо забезпечення потреби вчителя в реалізації соціокультурної змістової лінії; ознайомлений з досягненнями зарубіжної та вітчизняної педагогіки щодо компетентнісного підходу в освіті; має знання, уміння та навички застосовувати методи та прийоми для формування соціокультурної компетентності в учнів на уроках української мови; здійснює самоосвітню діяльність та бере активну участь у методичних та науково-практичних заходах з даної проблеми.
Достатній рівень	Учитель на достатньому рівні знає соціокультурну лінію навчальних програм з української мови; орієнтується в соціокультурній тематиці програми; має активну життєву позицію та знання, які відносяться до сфери майже всіх компонентів соціокультурної компетентності; не зовсім чітко дає визначення поняття «соціокультурна компетентність учня»; відчуває певні труднощі в аналізі підручників та методичних посібників щодо забезпечення потреби вчителя в реалізації соціокультурної змістової лінії; поверхово знає про компетентнісний підхід в освіті; має знання, уміння та деякі навички застосовування методів та прийомів формування соціокультурної компетентності в учнів на роках української мови; здійснює самоосвітню діяльність та бере участь у методичних та науково-практичних заходах з даної проблеми.
Середній рівень	Учитель поверхово ознайомлений з темами соціокультурної лінії навчальної програми з української мови; в загальних рисах визначає змістове наповнення поняття «соціокультурна компетентність учня»; на середньому рівні ознайомлений з можливістю підручників щодо формування соціокультурної компетентності учнів; поверхово знає про компетентнісний підхід в освіті; має недостатньо знань і навичок формування соціокультурної компетентності в учнів на роках української мови; час від часу займається самоосвітньою діяльністю.
Елементарний рівень	Учитель поверхово називає деякі теми соціокультурної лінії навчальних програм з української мови; поняття «соціокультурна компетентність учня» інтерпретує тільки в одному аспекті; не дає визначення компетентнісного підходу в освіті; зрідка займається самоосвітньою діяльністю.

Література:

1. Вейсман А. Д. Греческо-русский словарь / А. Д. Вейсман. – 5-е изд. – СПб. : Издание автора, 1991. – 1370 с.
2. Закон України «Про вищу освіту» // Освіта України. – 2002. – № 17. – С. 2-8.
3. Кравченко І. В. Формування у підлітків моральних вчинків у позакласній роботі : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13. 00. 07 «Теорія і методика виховання» / Ірина Воло-

димири́вна Кравченко; Інститут проблем виховання АПН України. – К., 2004. – 17 с.

4. Монахов В. М. Аксиологический поход к проектированию педагогической технологии / В. М. Монахов // Педагогика. – 1997. – № 6. – С. 26–31.)
5. Новий тлумачний словник української мови / укл. В. Яременко, О. Сліпушко. – К. : Аконіт, 1998. – 351 с.
6. Подласый И. П. Педагогика. Новый курс: Учебник для студентов пед. вузов: В 2 кн. / И. П. Подласый. – М. : Гуманитар. изд. центр ВЛАДОС, 1999. – Кн. 1: Общие основы. Процесс обучения. – С. 242–272.

Павленко Л.Г.*

РОЛЬ ДИДАКТИЧНИХ ІГОР У РОЗВИТКУ ЛОГІКО-МАТЕМАТИЧНИХ ЗДІБНОСТЕЙ ДОШКІЛЬНИКІВ

У статті показано роль дидактичних ігор в розвитку логіко-математичних здібностей дітей дошкільного віку, наведено приклади застосування методик М.Монтессорі, З.Дьєнеша, Х.Кюїзінера та ін.

Кожен дошкільник – маленький дослідник, який з радістю та задоволенням відкриває для себе навколишній світ. Завдання вихователів та батьків – допомогти йому зберегти і розвинути потяг до знань, задовольнити дитячу потребу в активній діяльності, створити підґрунтя для розвитку розуму дитини.

Педагогічна практика підтверджує, що за умови правильно організованого процесу із застосуванням різних методик, як правило, ігрових, що враховують особливості дитячого сприйняття, діти можуть в дошкільному віці без перевантажень і напруги засвоїти більшість із того, чому раніше вони починали навчатись тільки в школі.

А чим краще підготовлена дитина прийде до школи – мається на увазі не кількість накопичених знань, а саме готовність до розумової діяльності – тим більш успішною, щасливішою буде для неї початок цього дуже важливого періоду – шкільного дитинства.

Людина, здатна конструктивно мислити, швидко вирішувати логічні задачі, найбільш адаптована до життя. Вона швидше знаходить вихід із складних ситуацій, приймає раціональне рішення; мобільна, оперативна, проявляє точні та швидкі реакції.

Так, математика по праву займає дуже велике місце в системі дошкільної освіти. Вона шліфує розум дитини, розвиває гнучкість мислення, навчає логіці.

Гра – провідний для дитини вид діяльності. Логіко-математичні ігри розвивають у дітей: самостійність, здатність

* © Павленко Л.Г.